

ПРИКАЗИ Reviews and Critiques

Dvacáté století – The Twentieth Century, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha, 2009, 219 str.

Naučni istorijski časopis Filozofskog fakulteta Karlovog univerziteta u Pragu (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze) *Dvacáté století – The Twentieth Century* predstavlja promenjenu verziju nekadašnjeg zbornika studija *Dvacáté století*, koji je izlazio jednom godišnje od 2004. godine. Kako je predsednik Redakcionog saveta časopisa i direktor Instituta za svetsku istoriju Filozofskog fakulteta Karlovog univerziteta u Pragu (Ústav světových dějin FF UK v Praze) doc. dr Martin Kovarž (Martin Kovář) istakao u uvodu *Dvacáté století – The Twentieth Century*, 2009/1, stari brojevi godišnjaka *Dvacáté století* imali su dobar odjek u naučnoj javnosti, ali je dinamika izlaženja bila nedovoljna, tako da je godišnjak prerastao u časopis i od proleća 2009. izlazi dva puta godišnje (neparni broj časopisa je na češkom, a parni broj na engleskom jeziku). U radu na stvaranju časopisa *Dvacáté století – The Twentieth Century* angažovano je nekoliko katedri i instituta na Filozofskom fakultetu Karlovog univerziteta u Pragu, pre svega Institut za svetsku istoriju, zatim Centar latinoameričkih studija (Středisko iberoamerických studií), Institut Dalekog istoka (Ústav Dálného východu) i Institut slavističkih i istočnoevropskih studija (Ústav slavistických a východoevropských studií). Redakcioni odbor časopisa čini nekoliko profesora sa Filozofskog fakulteta: Ivan Jakupec (Ivan Jakubec), Martin Kovarž, Robert Kvaček (Robert Kvaček), Jozef Opatrni (Josef Opatrný), Jan Pelikan (Jan Pelikán) i Jan Sikora (Jan Sýkora), dok je redakcioni savet sastavljen od 29 naučnih radnika iz Češke Republike, Nemačke, Velike Britanije, SAD-a, Austrije i Srbije (prof. dr Milan Ristiović). U redakciji predvođenoj Jaromirom Soukupom (Jaromír Soukup) nalaze se doktoranti i asistenti Filozofskog fakulteta Karlovog univerziteta: Jirži Nedvjed (Jiří Nedvěd), Stanislav Tumís (Stanislav Tumís), Ondržej Vojtjehovski (Ondřej Vojtěchovský) i Ondržej Žila (Ondřej Žila).

U prvom broju u 2009. godini *Dvacáté století – The Twentieth Century* objavljeno je osam studija iz političke, privredne i društvene istorije, četiri teksta posvećena godini 1968. i jedanaest prikaza, uz već pomenutu uvodnu reč doc. dr Martina Kovarža. Svaki članak časopisa je recenziran i sadrži apstrakt na engleskom jeziku.

U tekstu „Od hladnog do imaginarnog rata. O angloameričkoj historiografiji nastanka hladnog rata u kontekstu međunarodnih odnosa“ (*Od studené k imaginární válce. K angloamerické historiografii vzniku studené války v kontextu mezinárodních vztahů*), autor Jaroslav Fiala (Jaroslav Fiala) je pokušao da predstavi osnovne ideje u angloameričkoj historiografiji o nastanku hladnog rata. Kako je autor istakao, s jedne strane tradicionalisti su zastupali ideje uz pomoć kojih su objašnjavali postupke SAD-a kao reakciju na sovjetsku pretnju, dok su se s druge strane revizionisti usredsredili na

funkcionisanje društveno-ekonomskog sistema u SAD-u i na sovjetsko interesovanje o bezbednosti. Radek Sobjehart (Radek Soběhart) je u svom članku (*Pojem „politična“ v teorii Carla Schmitta. Příspěvek k dějinám idejí Výmarské republiky*) pisao o pojmu „političan“ u teoriji jednog od najznačajnijih pravnika Vajmarske republike Karla Šmita (Carl Schmitt).¹ Jedini rad koji se bavi pitanjem zemalja bivše SFRJ je članak Ondržeja Žile o demografskoj situaciji u Bosni i Hercegovini 90-ih godina XX veka (*Demografická situace v Bosně a Hercegovině v 90. letech 20. století. Nucené migrace jako klíčový faktor proměn etno-demografického stavu Bosny a Hercegoviny*). Etno-demografske promene stanovništva u Bosni i Hercegovini autor je pokušao da prikaže kroz brojne statističke podatke i grafikone, ali i da predstavi uzroke koji su do toga doveli, kao i društveno-ekonomske posledice prinudnih migracija. U radu Václava Horčíčka (Václav Horčíčka) analiziraju se posledice ulaska Austro-Ugarske u Prvi svetski rat po privredne i društvene odnose Austro-Ugarske i SAD-a (*Vstup Rakousko-Uherska do první světové války a jeho důsledky v hospodářské a sociální oblasti ve vztazích se Spojenými státy americkými. Vývoj vzájemného obchodu v letech 1914–1915*). Autor se takođe bavi pitanjem društvenog položaja emigranata iz Austro-Ugarske u SAD-u na početku Prvog svetskog rata. Petr Beránek (Petr Beránek) napisao je rad posvećen indijskim radikalnim nacionalistima, predvođenim Boseom (Subhas Chandra Bose), koji je pred početak Drugog svetskog rata bio izabran za predsednika Indijskog nacionalnog kongresa, da bi nakon izbijanja rata u Evropi i brojnih nesporeda u Indiji, napustio svoju zemlju i emigrirao u Nemačku, gde je nastojao da ostvari dobru saradnju sa Trećim rajhom (*Indičtí radikální nacionalisté a hitlerovské Německo*). Pitanjem revizije Trijanonskog ugovora i povratka pojedinih teritorija sa mađarskom manjinom u Čehoslovačkoj, Rumuniji i Kraljevini SHS u okviru Mađarske bavi se rad Martine Soukupove (Martina Soukupová). U svom članku (*Rothermerova akce z roku 1927. Pokus o revizi trianonského míru*) Soukupova opisuje neuspeli pokušaj engleskog lorda Rothermera (Harold Sidney Harmsworth - lord Rothermere) da kroz englesku štampu juna 1927. podstakne reviziju Trijanonskog ugovora o miru, što je naišlo na neodobravanje pre svega članica Male antante. Studija Aleša Bržice (Aleš Bříza) govori o nekim aspektima promene nemačke vojske od novembra 1918. do marta 1919. u oružane snage republike, ali i o teškoj situaciji u kojoj se vojska i uopšte Nemačka nalazila nakon poraza u Prvom svetskom ratu (*Cesta z chaosu. K některým aspektům proměny německé císařské armády v republikový Reichswehr*). Dušan Radovanović je u svom radu (*Intelektuální invaze na kontinent. Evropské vysílání BBC za druhé světové války*) predstavio britansku radio-propagandu i njene napore da informiše ljude u zemljama koje su okupirale Sile osovine, ali i da ujedno podigne moral i pojača njihov otpor protiv nemačke vojske.

Poslednja četiri članka u časopisu *Dvacáté století – The Twentieth Century*, 2009/1, vezana su za dešavanja oko Praškog proleća 1968. godine i objedinjuju celinu naslovljenu „Godina 1968. u međunarodnom kontekstu“ (*Rok 1968 v mezinárodním kontextu*). U pitanju su radovi sa istomene naučne konferencije održane aprila 2008. u Hradec Kralovima, u Češkoj Republici u organizaciji Istoriskog instituta Filozofskog fakulteta Univerziteta u Hradec Kralovima (Historický ústav Filozofické fakulty Uni-

¹ Карл Шмит је свој најзначајнији рад *Der Begriff des Politischen* публиковао 1932. То дело је објављено у Загребу 1943. године под називом *Појам политике и остале расправе*, док је нови превод и издање *Појам политичког* било 1995. у Београду у оквиру „Трећег програма“, бр. 102.

верзиту Hradec Králové) i Instituta za svetsku istoriju u Pragu. Ondržej Felcman (Ondřej Felcman) je pisao o čehoslovačkoj Narodnoj skupštini u vreme Praškog proleća (*Československé Národní shromáždění v roce 1968*), Martina Miklova (Martina Miklová) o studentskom pokretu u Brnu do okupacije Čehoslovačke, o studentskim protestima u novembru 1968. u Brnu i o slabljenju samog pokreta u prvoj polovini 1969. (*Hnutí vysokoškolského studentstva v Brně v letech 1968–1969*), zatim Daniel Povolni (Daniel Povolný) o prvom pokušaju sovjetske vojske da uđe u Čehoslovačku maja 1968. (*První pokus Sovětů o vstup do Československa v květnu 1968*) i Dalibor Statnjik (Dalibor Státník) o sindikatima, masovnim organizacijama koje su činile deo programa reformi Praškog proleća (*Nová odborová politika jako autentický pokus o socialistickou reformu*). Pored 12 stručnih radova, u časopisu je objavljeno i 10 prikaza na češkom i jedan na slovačkom jeziku i to čeških, nemačkih, austrijskih, engleskih i jedne norveške knjige. Autori prikaza su Petr Beranek, Aleš Bržiza, Pavol Jakupec (Pavol Jakubec), Martin Kovarž, Jaromir Soukup, Miroslav Šeptak (Miroslav Šepták), Stanislav Tumis i Jaroslav Valkoun (Jaroslav Valkoun).

Predstavljene studije i članci napisani su prevashodno na osnovu relevantne literature, kao i objavljenih i neobjavljenih izvora. Ti tekstovi pružaju značajan doprinos boljem sagledavanju nekih istorijskih aspekata i nedovoljno obrađenih tema. Na kraju, treba pohvaliti ideju, ali i spremnost Filozofskog fakulteta Karlovog univerziteta i njegovih instituta da pored neparnog broja na češkom, paran broj časopisa bude na engleskom jeziku, što časopisu *Dvacáté století – The Twentieth Century* daje veći međunarodni značaj. Ne treba zaboraviti ni to da u češkim naučnim krugovima duži vremenski period postoji interesovanje za proučavanje istorije Balkana i ujedno istorije Jugoslavije, tako da ostaje nada da bi se u nekom od narednih brojeva ovog časopisa mogli pojaviti i radovi istoričara iz Srbije.

Mr Milan SOVLJ

Момчило Исић,
Сељаштво у Србији 1918–1941, књ. 2:
 Просветно-културни и верски живот, Службени гласник,
 ИНИС, Београд, 2009, 558 стр.

Момчило Исић, научни саветник Института за новију историју Србије, спада у ред оних наших историчара који су, свесни значаја тематског круга чијем истраживању су посветили свој професионални живот, истрајни у томе да у потпуности, односно у највећој могућој мери у којој то дозвољавају извори који су често непотпуни или чак фрагментарни, истраже све „рукавце“ који воде до свеобухватног разумевања неке појаве, процеса или у случају колеге Исића, друштвеног слоја који је у периоду када је посматран био изразито доминантан у оквирима Србије. Стога је он питању сељаштва и његовог положаја у Србији у периоду између два светска рата пришао на такав начин који је омогућио његово сагледавање из свих релевантних углова. Имајући у виду значај сељаштва за оновремено друштво, велики обим грађе која о сељаштву постоји у српским архивима и значајан број већ објављених текстова, јасно је да резултати до којих је Исић дошао током више годи-